

Голові разової спеціалізованої вченої ради
(спеціальність 061 Журналістика) у
Сумському державному університеті,
доктору наук із соціальних комунікацій,
доценту кафедри журналістики та філології
Яненку Ярославу Васильовичу

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата наук із соціальних комунікацій, доцента,
доцента кафедри журналістики та філології
Сумського державного університету
Ковальової Тетяни Вікторівни
на дисертаційне дослідження
Синчака Богдана Анатолійовича
«Деонтологія журналістської діяльності: виклики, дилеми, тенденції»,
подане до захисту на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань
06 Журналістика за спеціальністю 061 Журналістика**

Дисертаційне дослідження Синчака Богдана Анатолійовича «Деонтологія журналістської діяльності: виклики, дилеми, тенденції», подане до захисту на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 06 «Журналістика» за спеціальністю 061 «Журналістика» в Сумському державному університеті, спрямоване на розв'язання комплексної проблеми щодо журналістського обов'язку як невід'ємної частини професійної етики, елементів її деонтологічної складової, деонтологічних викликів, дилем і тенденцій, що постають перед українською журналістикою. Усебічний аналіз дослідження уможливорює зробити комплексний висновок щодо актуальності роботи, ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, достовірності та значущості отриманих результатів, наукової новизни, теоретичної і практичної цінності, надати загальну оцінку дисертації.

Ступінь актуальності теми дослідження.

Сьогодні в умовах російсько-української війни на медіа, найперше, українські, покладено важливу функцію не лише інформування суспільства, а й творення реальної картини без перекручень фактів, маніпулювань, дезінформації тощо. Тож актуальним є питання щодо професійної журналістської етики, дотримання професійних стандартів, правових та моральних аспектів трансляції чутливих тем, перевірки інформації. Гостро постає проблема не тільки актуальності, а й достовірності інформації, правдивості фактів, чутливості тем, що зумовлює важливість «сповідання працівниками редакцій, медіаустанов та організацій професійних норм і стандартів, соціальної відповідальності за зроблене, усунення інформаційних перенавантажень, семантичних шумів і, зрештою, активізації деонтологічної складової в журналістській діяльності» (с. 19). Саме це пояснює залежність інформаційної безпеки держави від викликів, труднощів, випробувань, запитів, проблем, дилем, норм і тенденцій, пов'язаних зі сповіданням професійного журналістського обов'язку.

Отже, тема дисертаційного дослідження Синчака Богдана Анатолійовича є актуальною і затребуваною для сучасної журналістики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано в межах:

1) науково-дослідної діяльності кафедри журналістики ПВНЗ «Український гуманітарний інститут», а саме фундаментального наукового дослідження «Журналістика як інструмент суспільного служіння», 2021–2026 рр. (номер державної реєстрації 0121U113030);

2) науково-дослідної роботи кафедри журналістики та філології Сумського державного університету «Сучасний масовокомунікаційний простір: історія, реалії, перспективи», 2021–2025 рр. (номер державної реєстрації 0121U111164).

Новизна, достовірність та ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дослідженні.

Наукова новизна дисертаційного дослідження Синчака Богдана Анатолійовича має переконливий характер. Дисертантом уперше здійснено цілісний підхід до вивчення, синтезу, аналізу та оцінки журналістського обов'язку в розрізі професійної етики як проблеми журналістикознавчої науки. Автор виокремив деонтологію журналістської діяльності як розділ журналістської етики та обґрунтував елементи деонтологічної складової професійної етики журналіста, зокрема вказав на зв'язок між компонентами професійних журналістських цінностей та чинниками, що впливають на сповідування професійних етичних норм. Ґрунтуючись на напрацюваннях українських та іноземних дослідників, автор узагальнив сутність базових понять дослідження проблематики журналістської етики.

Окрім того, значущим є застосований комплексний підхід до вивчення журналістської етики, а саме виокремлення в ній деонтологічної складової, та особливостей сповідування професійного обов'язку. Заслужують на увагу, представлені у роботі, погляди автора щодо деонтологічних викликів і дилем, які постають у межах функціонування професійних журналістських цінностей. Дисертантом було виокремлено аспекти впливу на дотримання журналістами професійних етичних норм, означено актуальні тенденції щодо суспільної реакції, запитів і розуміння виробниками та споживачами медіапродукту ключових етичних питань професійної журналістики.

Наукова цінність представленого дослідження визначається опрацюванням теоретико-методологічного підґрунтя, що налічує понад 250 праць українських та закордонних дослідників. Вагомою є емпірична складова, адже детально проаналізовано контент таких видань, як «Українська правда», «Детектор медіа», «BBC News Україна», «Українська літературна газета», «Liga.net»; фактчек проєктів «Доступ до правди», «Stopfake.org», «Слово і діло», «Без брехні», «Reporter's Lab»; радіостанцій «Громадське радіо», «Радіо Свобода», «Радіо НВ»; матеріали ГО «Інститут

масової інформації», «Texty.org.ua», ГО «Інститут демократії імені Пилипа Орлика» та ін.

Досліджуючи видання, які є засобами для здійснення російсько-української гібридної війни, дисертант звернув увагу на дані про кількісні ознаки та пропорції поширюваної дезінформації, водночас це уможливило означити проросійські інформаційні наративи.

Змістовний аналіз досліджуваних медіаресурсів дозволив Синчаку Богдану Анатолійовичу визначити топ медіа з антизахідними та проросійськими наративами, авторське осмислення яких чітко демонструє пріоритетність питання інформаційної протидії російсько-українській гібридній війні в контексті спеціалізованої роботи з фактами та доводить, що верифікація фактів є невід'ємною складовою професійної журналістики, однією з цінностей якісної журналістики (с. 88). Вагомим можемо вважати висновок дисертанта щодо виокремлення трьох рівнів відповідальності, що обумовлюються контекстом ситуації та вагомістю порушення.

Не менш цікавим вважаємо дослідження українських видань, які продукують найбільшу кількість недостовірної інформації. Дисертант також обґрунтовує основні критерії недостовірності новин та вказує на найчисельніші ознаки порушень у досліджуваних медіа.

Розглядаючи соціальну журналістику, Богдан Анатолійович окреслює основні характерні ознаки, і демонструє якісний медіаконтент щодо висвітлення соціальної проблематики.

Вагомим у дослідженні є проведене дисертантом анкетування для визначення розуміння аудиторією основних професійних етичних парадигм. Це обумовило можливість констатувати, що опитувані мають високий рівень розуміння сутності загальної та професійної етики та принципово ставляться до фактів порушення етичних норм з боку журналістів.

Усі наведені в роботі положення підкріплені прикладами, з метою візуалізації отриманих результатів використовуються порівняльні та узагальнюючі таблиці, діаграми, додатки. Структура роботи – чітка й

логічна, дисертація складається зі вступу, трьох розділів, розбитих на дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків, що забезпечує повне та всебічне розкриття наукової теми.

Із огляду на все вищезазначене, структура й обрані теоретико-методологічні підходи дослідження Синчака Богдана Анатолійовича не викликають заперечень і засвідчують достовірність і глибину обґрунтування наукових положень.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів.

Одержані результати дослідження Синчака Богдана Анатолійовича мають важливе теоретичне і практичне значення у галузі соціальних комунікацій. Зокрема, отримані результати можуть використовуватися для розробки монографій, навчально-методичних рекомендацій, підручників, посібників із низки журналістичкознавчих дисциплін, що засвідчує теоретичну значущість роботи. Практичні результати можуть використовуватися в навчальному процесі ЗВО у межах дисциплін «Медіатехніки та медіатехнології», «Сучасний медіатекст», «Журналістські жанри», «Теорія і методика журналістської творчості» та ін. Також напрацювання дисертанта є корисними медіапрактикам, оскільки спрямовані на творення якісного медіапродукту.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях.

Основні положення дисертації викладено в 27 наукових працях, із яких 10 статей у фахових виданнях, рекомендованих МОН України, 3 статті в іноземних виданнях, а також 3 публікації в колективних монографіях та 5 статей у виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз даних, написаних у співавторстві, 6 матеріалів на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Отже, апробація наукових положень дисертаційного дослідження підтверджує наукову цінність та актуальність представленої до захисту роботи для журналістичкознавства та соціальної комунікативістики.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності.

За результатами перевірки та аналізу тексту дисертаційного дослідження не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації (Протокол перевірки роботи на плагіат системою Unichesk від 20.03.2023 р.). Запозичення, виявлені у роботі, оформлені коректно і не мають ознак плагіату, посилання внесені у список використаних джерел.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Високо оцінюючи наукове й практичне значення дисертаційної роботи, висловимо деякі зауваження та побажання, які більшою мірою мають рекомендаційний характер:

1. У ході наукового дослідження дисертант позиціонує деонтологію журналістської діяльності як розділ професійної етики. На нашу думку, представлені у дослідженні підходи потребують пояснення та уточнення щодо унікальності деонтології в розрізі етики.

2. У підрозділах 2.1. «Верифікація фактів» та 2.2. «Виправлення недостовірних фактів та повноти інформації» дисертант окреслює специфіку перевірки фактів і виправлення їх недостовірності. Нам видається доречним деталізувати і пояснити відмінності означених процесів, досліджуючи їх як деонтологічні виклики.

3. Говорячи про соціальну журналістику та професійну етику, дисертант виокремлює різні аспекти питання та зазначає, що «соціальна журналістика розглядається як спрямування, що носить єдиний власний вектор професійної діяльності, спрямований на висвітлення та медійну допомогу у вирішенні проблеми окремого індивіда» (с. 116). На нашу думку, варто було б окреслити проблеми дискримінації у розглянутому контексті.

Однак висловлені зауваження та побажання не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Загальна оцінка роботи, її відповідність встановленим вимогам.

У цілому дисертація Синчака Богдана Анатолійовича «Деонтологія журналістської діяльності: виклики, дилеми, тенденції» є актуальним і ґрунтовним дослідженням, чітко структурованим і виконаним на високому науковому рівні.

Представлена до розгляду робота демонструє оригінальний підхід автора до розкриття теми, продуманість у формулюванні висновків.

На підставі зазначеного констатуємо, що за своїм науковим рівнем, актуальністю порушеної проблеми, обсягом, структурою, ґрунтовністю аналізу та інтерпретацією наукових даних робота цілком відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 06 «Журналістика» зі спеціальності 061 «Журналістика».

Рецензент:

кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент,
доцент кафедри журналістики та філології
Сумського державного університету

Тетяна КОВАЛЬОВА

Підпис Ковалювої Т
завідуючої Красице відділу кадрів